

religioznosti unutar cjelokupne njegove misli. U prvom dijelu rada piše o tome na koji su način sekularizacija društva i postmodernističke ideje utjecali na pojavu dvaju oblika svetoga: sveto koje se iskazuje kao politička religija i sveto u obliku ezoterično–okultne religioznosti. U drugom dijelu autor razmatra krizu kolektivističke crkvene religioznosti i preoblikovanje institucionalne religije u individualnu religioznost.

Članak *Crkva, zlopamćenje i procesi pomirenja* Zorice Maros sadržava Mardešićeve misli o temi opraštanja i pomirenja, baveći se u prvom dijelu aspektima pamćenja, prije svega onima koji omogućuju da ono prijede u zlopamćenje. Drugi dio rada uvodi nas u Mardešićev “prvi okvir za praštanje”, svojevrsni presjek društva kojemu zlopamćenje otežava proces opraštanja i pomirenja.

Zoran Grozdanov u radu *Novo ruho političkog katolicizma u Hrvatskoj* nastoji istražiti značajke “novoga” političkoga katolicizma na tragu Mardešićeva istraživanja političkoga katolicizma.

Ivan Šarčević prilogom *Katolička crkva i dominantne suvremen ideologije — Mardešićeva kritika ideološkičnosti vjere* tematizira odnos kršćanstva i Katoličke crkve prema suvremenim ideologijama, kako ih je vidio Mardešić.

Nadalje, Branko Sekulić u radu *Religija i Crkva u funkciji nacionalne emancipacije* bavi se Mardešićevim razmišljanjima spram pučke pobožnosti i pučke religije, a Marko Medved u radu *Mardešićeva kritika (hrvatskog) političkog katolicizma* govori o Mardešićevu kritičkom odnosu prema pojavi političkog katolicizma.

U posljednjem radu *Nadbiskup Stadler i politički katolicizam u Bosni i Hercegovini* Ivan Markešić piše o poimanju političkog katolicizma i katoličkog hrvatstva Josipa Stadlera, imajući u vidu Mardešićeve misli o tom pitanju.

Ovaj zbornik imao je dakle u središtu propitivanje Mardešićeve misli o Crkvi i crkvenosti kroz razne vidike njegova intelektualnog interesa. Svakako, ovime nije iscrpljena riznica Mardešićeve misli, pa valja očekivati nova istraživanja i uvide.

Hrvoje Lončarević

Alan Modrić, *Interazione tra l'esercizio della potestà dei vescovi diocesani e di quella del Romano Pontefice alla luce dell'Enciclica Ut unum sint*. Roma: Gregorian & Biblical Press, 2017, 381 str.

Prošle su već pune dvije godine kako je Alan Modrić obranio doktorsku disertaciju na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, pod mentorstvom prof. Gianfranca Ghirlande, na temu *Interakcija između vlasti dijecezanskih biskupa i vlasti rimskoga prvosvećenika u svjetlu Enciklike Ut unum sint*. Pater Alan Modrić, član je Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, te je nakon postignutoga akademskoga stupnja nastavio nastavno–znanstveni rad u Rimu kao profesor na Fakultetu kanonskoga prava Papinskoga sveučilišta Gregoriana, na kojem za sada predaje materiju Hijerarhijsko uređenje Crkve. Između ostalog, prije teološke i kanonsko–pravne izobrazbe, Modrić je studirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a član je također i Hrvatskoga kanonističkoga društva. Činjenica da je doktorska disertacija objavljena u seriji Tesi Gregoriana, koja od 1995. publicira neke od najboljih radova, kao 108. u nizu iz područja kanonskoga prava, dovoljno govori da je ta knjiga vrijedna ovoga prikaza.

Doktorandu je početna motivacija za istraživački rad bila enciklika Ivana Pavla II. *Ut unum sint*, objavljena 1995., u kojoj potiče na pronalazak i promišljanje novoga oblika vođenja primata, otvoren novim prilikama, ne odričući se

pri tom biti svoga poslanja kao rimskoga biskupa. Aktualnost navedenoga poticaja potvrđuje papa Franjo u nastojanju da provede obnovu Crkve, u kojem bi rimski prvosvećenik imao više odlike kolegijalnoga upravljanja, čemu svjedoči rad na reformi Rimske kurije.

Područje istraživanja doktorskoga rada bavi se, dakle, interakcijom između vlasti dijecezanskih biskupa i rimskoga prvosvećenika, povezujući kan. 381 §1, koji govori o vlasti dijecezanskoga biskupa u povjerenoj mu biskupiji, s kann. 331 i 333 §§1–2, koji se odnose na vlast rimskoga prvosvećenika, uzimajući u obzir također i kan. 334, u kojem se govori o nužnosti suradnje dijecezanskih biskupa s rimskim prvosvećenikom u obavljanju njegove službe. Cijeli istraživački rad, kako navodi sam autor, kreće se oko iste medalje s dva lica: s jedne strane, polazeći od kann. 381 §1 i 333 §1, nastoji se pojasniti kako je moguće pojmiti dva ordinarija za iste vjernike, podložnike, te kako redovita biskupska vlast rimskoga prvosvećenika nad dijelom Božjega naroda — *portio populi Dei*, koji sačinjava partikularnu crkvu, potvrđuje, učvršćuje i štiti vlastitu vlast dijecezanskoga biskupa, imajući pri tom pravo zadržati za sebe ili za neku drugu vlast slučajeve koji bi bili u mjerodavnosti dijecezanskoga biskupa. S druge strane, nastoji se vidjeti u kojoj mjeri su dijecezanski biskupi najprikkladniji, baš zbog svoje službe glave u jednoj partikularnoj crkvi, bilo za upravljanje općom Crkvom na općem saboru ili raspršeni po svijetu, bilo kao pomoć rimskomu prvosvećeniku u obavljanju njegove službe prvenstva, pružajući mu pomoć kroz središnja tijela upravljanja: Biskupske sinode, Zbora kardinala i Rimske kurije.

U prikazu rada važno je napomenuti kako je radni naslov disertacije bio širi, što se uostalom zaključuje uvidom u cjeloviti sadržaj, a glasilo je *Interakcija između redovite vlastite vlasti dijecezan-*

skih biskupa (kan. 381 §1) i redovite vlastite vlasti rimskoga prvosvećenika (kann. 331; 333 §§1–2) u svijetlu enciklike Ut unum sint (br. 94–95). Disertacija je strukturirana u pet poglavlja.

Prvo poglavlje donosi analizu dokumenata Prvoga vatikanskoga koncila koji su povezani s temom doktorskoga rada, ponajprije konstitucije *Pastor aeternus*, koja definira nauk o vlasti rimskoga prvosvećenika, te nacrt konstitucije *De Ecclesia*, koja je trebala biti posvećena vlasti biskupa, ali nije bila raspravljena ni proglašena zbog osvajanja Rima i prekida Prvoga vatikanskoga koncila. Nadalje slijede teološko–pravne misli važnih postkoncilskih teologa, kao i onih kanona prvoga *Zakonika kanonskoga prava* iz 1917. godine (ZKP 1917), iz kojih su proizišli kanoni *Zakonika kanonskoga prava* 1983. godine (ZKP 1983), koji su analizirani u trećem i četvrtom poglavlju.

Drugo poglavlje bavi se pojedinim iskazima Drugoga vatikanskoga koncila koji su utjecali na formiranje danas aktualne kanonsko–pravne normative povezane s interakcijom između vlasti dijecezanskih biskupa i vlasti rimskoga prvosvećenika. Između ostalih, prikazani su ključni dijelovi dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* i dekreta o pastirskoj službi biskupa u Crkvi *Christus Dominus*, koji uvodi Biskupsku sinodu u hijerarhijsku strukturu Crkve. Na taj način autor zaokružuje povijesni presjek, ističući da se Drugi vatikanski sabor nadovezao na Prvi, definirajući službu biskupa u Crkvi, što Prvi vatikanski sabor nije uspio privesti kraju.

Polazeći od teoloških i pravnih temelja disertacije postavljenih u prva dva poglavlja, u trećem poglavlju izlaže se kan. 381 §1 ZKP 1983 kao konkretna primjena koncilskoga nauka koji govori o vlasti dijecezanskoga biskupa u vlastitoj biskupiji. Četvrto poglavlje analizira kanone koji se odnose na papinsku

vlast, kann. 331, 333 §§1–2 i 334, i želi se izložiti kako interakcija između dijecezanskih biskupa i rimskoga prvosvećenika pomaže papi u obavljanju njegove Petrove službe.

Završno, peto poglavlje disertacije, propituje određene teme u svjetlu zahtjeva Ivana Pavla II. za strukturiranjem novih formi obavljanja Petrove službe, upućenoga svim kršćanskim konfesijama u njegovoj enciklici *Ut unum sint*. Nude se neka idejna rješenja kako bi interakcija između vlasti dijecezanskih biskupa i rimskoga prvosvećenika mogla utjecati na reformu središnjih tijela vlasti Katoličke crkve, kao što su ponajprije Sinoda biskupa, a potom Kardinalski zbor i Rimska kurija.

Polazeći, dakle, od činjenice povezanosti i interakcije vlasti dijecezanskih biskupa i rimskoga prvosvećenika u partikularnim crkvama (kann. 381 §1 i 333 §1) te takvoga odnosa u općoj Crkvi (kan. 333 §2), kao i od potrebe rimskoga prvosvećenika da mu u obavljanju njegove službe pomažu biskupi na različite načine (kan. 334), doktorski rad nastoji odgovoriti na pitanje: može li i na koji način vlast i teološko–pravni položaj dijecezanskih biskupa u njihovu odnosu s rimskim prvosvećenikom biti osnova za pronalazak nove forme obavljanja Petrove službe u svjetlu zahtjeva iz enciklike *Ut unum sint*, upućenoga svim kršćanskim konfesijama. U tom kontekstu, autor nastoji istražiti eventualno nove forme provedbe primata, kako bi dao svoj doprinos aktualizaciji kolegijalnoga upravljanja Crkvom.

Na kraju rada, odgovarajući na uvodno postavljeno pitanje, autor izvlači nekoliko zaključnih zapažanja. Primarno ističe da bi danas u Crkvi dijecezanski biskupi, a ne naslovni biskupi, trebali imati važno mjesto u obnovi obavljanja Petrove službe, odnosno da bi trebali biti smatrani najprikladnijima za suradnju u obavljanju Petrove

službe. Mjesto za takvu vrstu suradnje je Biskupska sinoda, u čijem bi radu biskupske konferencije trebale imati više utjecaja, ne samo u pripremi dokumenata, nego i u završnoj redakciji, dajući svoje mišljenje, nadopune i ispravke.

Doktorska radnja Alana Modrića nedvojbeno zaslužuje pozornost, jer dotiče pitanje upravljanja općom i partikularnom Crkvom, koje zahtijeva dodatna teološka promišljanja, a shodno tomu i pravna rješenja. U uvodu rada sam autor naglašava kako je ta tema već bila predmetom mnogih temeljitih istraživanja, ali originalnost mu daje činjenica da još nikada nije bila temom pod vidikom da se propituje vlast rimskog prvosvećenika i dijecezanskoga biskupa nad istim vjernicima, i to konkretno da se u prvi plan postavi pitanje na koji način s pravne točke gledišta dijecezanski biskupi mogu sudjelovati u obnovi središnjih tijela upravljanja Crkvom.

Za razliku od nekih drugih područja obnove, napose na području ženidbene normative, gdje se kanonskomu pravu postavljaju visoki zahtjevi i očekivanja, da mu se čak i nameću pojedina rješenja, koja pri tom nemaju zrelo promišljenu teološku osnovu, u pitanju interakcije između vlasti dijecezanskih biskupa i rimskoga prvosvećenika to nije slučaj. Naime, toj problematici teološka rasprava prethodi, a kanonsko pravo je slijedi primjerenim rješenjima i odredbama. Drugim riječima, teološka rasprava i kanonska regulativa nastoje pratiti jedna drugu.

Postavljeno pitanje na početku rada koje za cilj ima iznaći eventualno nove forme obavljanja Petrove službe, odnosno neka idejna, ali konkretna rješenja, u čitatelju pobuđuje velika očekivanja. U zaključnom djelu, međutim, rad ne iznosi potpuno novi, do sada nepoznati model obavljanja Petrove službe, nego ukazuje na pojedinosti koje su ostale zanemarene u djelovanju središnjih ti-

jela upravljanja Crkvom. Konkretno, nije ni moguće očekivati od doktorskog rada da predloži reformu Rimske kurije, što je posao za šire tijelo. Imajući na umu da Vijeće kardinala već više godina radi na toj temi, doktorski rad po naravi stvari ne može nadomjestiti nacrt apostolske konstitucije za reformu Rimske kurije. No, upravo u ovom trenutku kad je prvi nacrt apostolske konstitucije gotov, autor Alan Modrić znanstveno propituje odnos vlasti dijecezanskih biskupa i rimskog prvosvećenika, što će mu u skoroj budućnosti biti poticaj za nova istraživanja, a time dati i velik doprinos hrvatskoj kanonističkoj znanosti.

Ivica Ivanković Radak

Antun Volenik, *U službi Evandelja: Pastoralno–teološki i katehetski doprinos Bonaventure Dude hrvatskoj teologiji*. Zagreb: Glas Koncila, Provincija sv. Ćirila i Metoda, Laudato, 2015, 332 str.

Prije četiri godine objavljena je doktorska disertacija Antuna Volenika, obranjena na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a posvećena pastoralno–teološkomu i katehetskomu doprinosu Bonaventure Dude hrvatskoj teologiji. Budući da *Obnovljeni život* do sada nije progovorio o ovoj knjizi, smatramo važnim predstaviti ju našim čitateljima.

Franjevac Bonaventura Duda (1924.–2017.) obilježio je kroz drugu polovicu 20. stoljeća povijest Crkve u Hrvata na mnogim područjima, no autor se je usredotočio ponajviše na njegov pastoralno–teološki i katehetski doprinos. Autor prati život i rad Bonaventure Dude od njegova rođenja 14. siječnja 1924. do zaključno 11. listopada 2012., tj. pedesete obljetnice početka Drugoga vatikanskoga koncila, koji je obilježio Dudin teološki i praktični rad učinivši ga jednim

od pionira koncilске “prementalizacije”, kako se Duda sam izrazio.

Autor se je u svojem istraživanju usredotočio na pet tema. U prvom redu obrađuje Duda kao teologa i praktičara nadahnutoga Drugim vatikanskim koncilom, zatim se bavi njegovim doprinosom biblijskomu pastoralu i biblijskoj katezezi, te uz njegov obimni publicistički rad završava s manje poznatim Dudinim priložima u medijima te otvorenošću za novu evangelizaciju.

Kao svojevrsan uvod autor donosi Dudinu biografiju s manje poznatim detaljima osobito iz njegova ranoga djetinjstva. Obradeno je vrijeme Dudina djetinjstva i mladenaštva do završetka početne formacije u franjevačkom redu. Nakon toga, obradena je Dudina svećenička formacija, akademska izobrazba i usavršavanje, profesorski rad u pretkoncilskom razdoblju od 1957. do 1962. godine te početak Teološko–pastoralnoga tjedna i obnova katoličkoga izdavaštva, u što je Duda bio aktivno uključen. Nakon toga autor obrađuje njegovo djelovanje u koncilskom i poslijekoncilskom razdoblju s naglaskom na osnivanje *Glasa (s) Koncila i Kršćanske sadašnjosti*. Tu je osobito interesantno poglavlje o Dudinim bliskim suradnicima, koji su zajedno s njime dali pečat crkvenomu djelovanju toga vremena. Obradeni su franjevci Marijan Jerko Fućak i Zorislav Lajoš, kapucin Tomislav Janko Šagi–Bunić te svećenici Josip Turčinović i Vjekoslav Bajsić. Time je prikazano da je Duda bio čovjek odnosa i timskoga rada te je mogućnost odnosa bila ta koja ga je krasila do smrti. Tu su još njegov rad do demokratskih promjena 1990. godine te kasnije tijekom Domovinskoga rata i demokracije.

U poglavlju *Duda kao teolog i praktičar Drugoga vatikanskoga koncila* autor se bavi člancima nadahnutim koncilskim dokumentom kasnije objavljenim u Dudinu zborniku *Koncilске teme*. Osobito